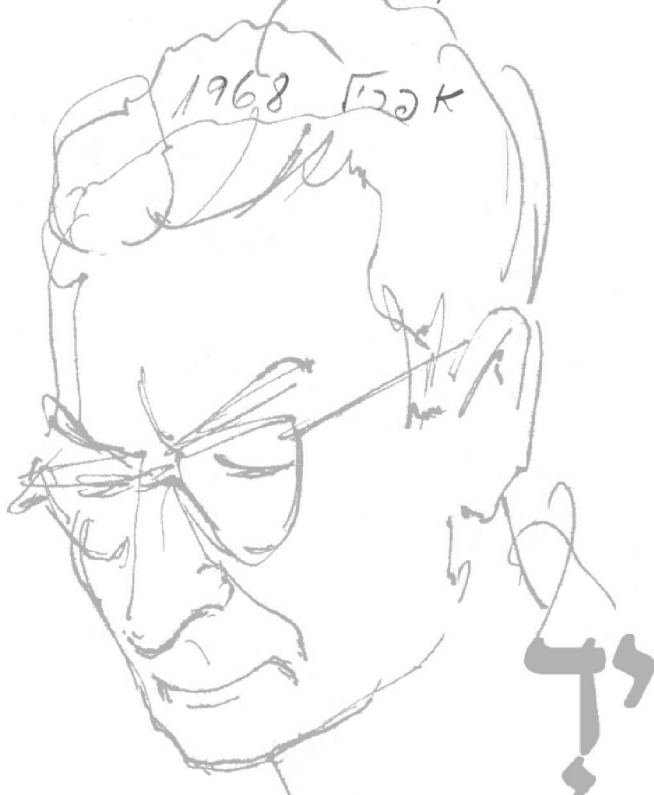

גנזך יד למורשת חיים הזז	
1.2	סימן
1:106	תיק

עם נקרא

דברים האצויה אצות הספרים

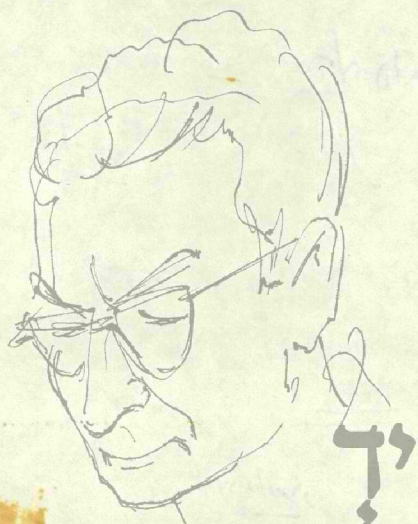
למורשת
חיים הזז

כל הזכויות שמורות

אחד יושביו השלום, אל אכף תופה טוֹר, איגוד,

(2) תהי הלי המור - הולק, הימג של-תן נכסנו אלו של-תן
כפי קצב ואז עץ טעמה. תהי הוא - הולק. הולק אש
בן-א, אשתל.

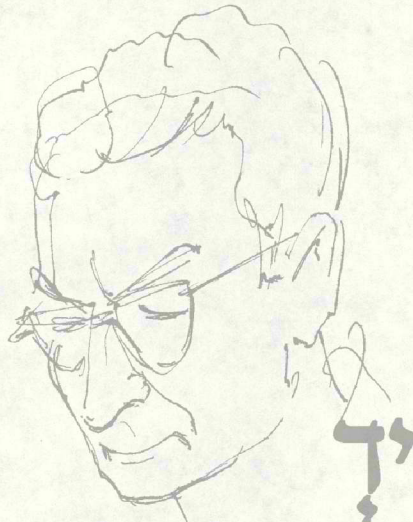
יד
למורשת
חיים הזז

כל הזכויות שמורות

[Faint, illegible handwritten text at the bottom of the page]

(1) א/א סאטוואר
(2) בזו ונצרה 15

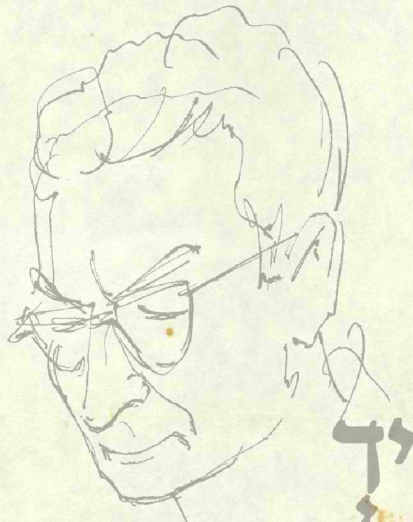

יד
למורשת
חיים הזז

כל הזכויות שמורות

© איש בדי אגפיות, אצקוס וזקלים,

יד
למורשת
חיים הזז

כל הזכויות שמורות

אילמלא ידענו היינו אומרים: אגדה מימים קדמונים - גיבור בארץ נלחם

בכוחות איתנים וקנה לו שם בעולם; או שיר עלילה שתוכו מעשה=כראשית: השמש עלה מן המזרח, התהלך על פני חוג שמים ושקע במערב וחזר ועלה במזרח. זה העם היהודי שב לאחר אלפיים שנות נדודים לארצו. פרשה גדולה היא זאת שמעורכים בה אלוהים ועמים ולאומים, מדינות ודתות, דורות של נסיונות, כיסופים ותקווה, משיח וגאולת מחר. הנה הוא המחר - היום, המחר שכל=כך נכספנו אליו, שכל=כך טרד בלב ולא נתן מנוחה. הנה הוא - היום. היום אם בקולי חשמעו ^{בגיל} עשרים שנה למדינת ישראל. חג לעם היהודי בעולם, חג ירושלים השלמה. חג ארץ טובה ורחבה, ממילא חג לספרות העברית. לספרות העברית בייחוד, שכן יש לה יד בחג הזה.

הספרות העברית השלימה בשעתה לחנועה הציונית. החנועה הציונית היתה ענייה בדעת ולא יצאה מידי עונייה. כל תורה שלה נכללה בשתי מלים: ישוב ארץ=ישראל וכל השאר מליצה ריקה. הספרות העברית העמידה פרשיות גדולות של עניין וטעם, סיערה אח הלבבות וכיוונה את העם מדרכי מיתה לדרכי חיים.

היתה הספרות העברית בשעתה מעין גילוי אליהו, מעין המשנה שבאה כמגיד אל ר' יוסף קארו ולימדה אותו את המשנה. כך נבלחה הספרות העברית לעם ולימדה אותו את סוד קיומו. הספרות העברית והלשון העברית. לא היתה הלשון העברית אמצעי של חיבור בין אדם לחברו ולא הספרות העברית צורך השעה, אלא ~~שתייהן כאחת צורך לדורות.~~

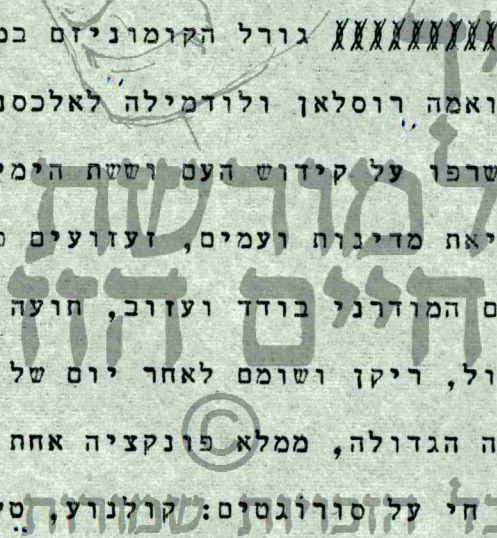
לא היתה הספרות העברית ספרות בעלמא. לכאורה, ריאליסטית היא - ~~אנטי ריאליסטית~~ אנטי ריאליסטית, עמוקה מן הקרוב ומן הנראה לעין. יש משהו בריאליזם גדול מריאליזם כשם שיש משהו באדם גדול מן האדם. על כל פנים לא ספרות עממית, לא רומנטית שפולקלור חסידי מבצבץ ויוצא בה, אלא המשך לתורה, ברורה בדעתה ובסיגנונה. כיוצא בה בתורה חקיפה היא וקפדנית, מחמירה על עצמה ומדקדקת על עצמה, כולה בניין, כולה מכוונת כלפי הגאולה, זה המיתוס של העם היהודי שהורידה מן השמים לארץ.

רוח=קודש ניצנצה על אנשי הדור ההוא וגרמו לחלום שישתנה להיות מציאות, אפשר משאי=אפשר. מה עלתה לו לעם היהודי כיום הזה אילמלא נחקיימו הלשון העברית

ארכיון חזן

והספרות העברית!

קרובים הם הימים ההם ורחוקים כל-כך! עולם אחר ודור שונה. כל-שכן בימים האלה
 ובזמן הזה, לאחר המלחמות שבאו עלינו, לאחר שהוציא השלטון הקומוניסטי ברוסיה
 הסובייטית את העם היהודי מכלל כל העמים, ביטל את לשונו ואת תרבותו וקיומו הלאומי.
 הוא גם עומד לאויבי ישראל בעצה ובנשק ובכל סיפוק מלחמה, מעוול בארצו האומות
 המאוחדות לעיני כל העמים! מפני מה נטפל המשטר הקומוניסטי לאנטישמיות? בשלמא רוסיה
 הסובייטית, שהאנטישמיות מסורתה היא בידה, שאימפריאליסטית היא ומבקשת לשלוט על ימים,
 מדינות וארצות רחוקות, אלא רוב הקומוניסטים בעולם כולו? מה ראה קומוניסט צרפתי
 להיות אנטי-ישראלי? - לדבר זה אין פתרון. זו טרגדיה של הדור: אידיאה גדולה
 שנסתאכה ופגמה בעולם מלא, מיראז' שראינו אותו כיש, חוהו = עולם ששוב אינו מלהיב,
 לפי שנחגלה טעמו, ולא מעליב, לפי שנעשה הרגל מרוב ימים, חמישים שנים של עריצות
 ורשע, של כזב ואחיזה-עיניים.
 אנו חיים בדור של קאטאסטרופות; משטר קומוניסטי - איני אומר קומוניזם, שכן
 גורל הקומוניזם כמשטר הקומוניסטי כגורל
 לנדמילה בידי צ'רנומור בפואמה רוסלאן ולודמילה לאלכסנדר פושקין. ובכן, קומוניזם
 ששת מיליון נפש מישראל שנשרפו על קידוש העם וששת הימים, דיכוי החופש והרוח,
 סיכסוכים בין-לאומיים, בריאת מדינות ועמים, זעזועים פסיכולוגיים, גילויים סכניים
 אדירים ושמיטת ערכים. האדם המודרני בודד ועזוב, חועה כזר בארץ לא לו, בתוך היורה
 המרוחחת הזאת של הכרך הגדול, ריקן ושומם לאחר יום של עמל, יחיד בין רבבות אלפי
 יחידים, חלק אחד של המכונה הגדולה, ממלא פונקציה אחת מסויימת, משעממת שאין דעתו
 עליה. צלם אלוהים מטושטש. **כלי על סדרות: קולנוע, טלביזיה, עתון מצוייר, ספורי**
בלשים וספרי מין. הספרות העולמית מחייחדת עם עצמה מתוך המבוכה ומתוך הבדידות
 וחוז לזיקה היא עומדת. מקצתה דהומנית ומקצתה מתנגדת לשכל וההיגיון. אם לפי זה
 אין קשר לאדם עם החברה שבחוכה הוא חי וכל חוכן חייו מעבר למערכת דיעות, מוסר,
 מידות של חוק ומשפט. ואם לפי זה אין טעם לקיום האדם וכמי שעסוק כל ימיו להיות
 מגלגל אבן למעלה ההר. הכל מקסם=שווא. כל האידיאלים של חירות, שוויון ואחווה -
 אילוסיה. אין חירות לאדם אלא כמותו, שמגלה המוות לאדם את האפסורד שבקיומו.
 פרובלימה פילוסופית רצינית אחת ~~אם יש~~, אינה אלא הפרובלימה של איבוד=לדעת.

וכבר עכשיו, בשנים האחרונות, הספרות של פוסט-מודרן, לא זו בלבד שנחרקנה מערכי החברה והאדם, אלא עוד נחרקנה מעצמה, מאומנחה, מכל טיפונסיות ואופי אינדיבידואלי, מכל רציפות ואירגון החומר ההיגולי, מהכללה אמנותית וסיוס הגיוני. שלילת הספרות. תוהו ובוהו. ניהיליזם אמנותי.

כך הדבר בעולם, בפריס, במטרופולין של תרבות עולם. ואילו ברוסיה - שוב אין זו הספרות הגדולה שהיה קולה הולך ודבריה נשמעים ומוראה על שליטי הארץ. הספרות הרוסית נכפפה למרות מפלגה הקומוניסטית ועשתה את מלאכתה מיראה, בלא גודל-רוח, ללא רמה רעיונית, ללא מאורע נפשי גדול וללא דמות גדולה שחצא לידי הערצה. כולה נשפכה על פני השטח. מידה אחת בלבד שהיא מידה יש בה: אהבת המולדת. זו אהבה שהיחה לשעבר

לרוס הקדושה, מעין בה=קול לאהבת נביאי ישראל אח ירושלים העיר. כאש בוערת היא ~~קצת~~ מצוייה בכל קובץ ~~קצת~~ שירים, בכל קובץ סיפורים ורומן. ושמה היא שעמדה לה והתפרצה עתה ~~קצת~~ מפני היד החזקה של השלטון והתחילה עוברת על דעתו, וממנה ראו פולניה וצ'כוסלובקיה ועשו. ושמה היא שגרמה לה ומצאה זכותה של ישראל, שנמצאה למדה משלה על של ישראל, על הזדון ועל קילקול הדין ועל ההטייה לרעת ישראל להפילה בידי אויביה. שכן העם היהודי המפוזר בין העמים והמדוכא מכל העמים, מאז ומעולם היה אמת מידה למוד בו אח סיכו של משטר. וכבר נכשלה בו הקחוליות בשעחה ~~ה~~ ונכשל הפאשיזם ~~ה~~

למה שתי
חיים חזן

דבר נאה ומחקבל שיהו הסופרים ראשונים להתקוממות, למלחמה על החירות ועל חופש הדיבור, ראשונים לעמוד לימין הנרדף ולזכות את הזכאי. והיכן הם סופרי כל העולם ~~קצת~~ כולו? סופרי צרפת אנגליה ואמריקה? הן לא ספרות סרק בלבד יש, ~~ה~~

עוד יש סופרים שלבם ער ~~ה~~ לעקרונות של אמת וצדק, לחיים סוציאליים ~~ה~~ שכן עם לעם, ~~ה~~ שמו הגיע מצפונה של הספרות לקצו עם ביירון ~~ה~~

ועם אמיל זולה במעשה דרייפוס?
אנו כאן מחי מעט, המעט מכל העם, ועושים מעשה של אומה שלימה. המעט הזה הוא

שכנה את מדינת ישראל, הוא שפינס את נדחי ישראל, הוא שנלחם מלחמותיו והכריע את ~~ה~~ אויביו ~~ה~~

ועשה נסים ונפלאות כיוצא בהם במעשי אלוהים הכתובים בספר ~~ה~~ הספרים. העם, רבבות העם. כי נצחון זו אומנות של ~~ה~~ מוסרים את נפשם, של בני ~~ה~~

זמיון

שנפלו, וחבריהם כיוצא בהם היו באותה סכנה ובעיני קראו כל מה שאפשר לראות אדם, במסרו את נפשו על העם והארץ, ראו ולא ישכחו את זאת כל ימי חייהם. מכאן לא משמע שאני מזלזל במדיניות, אלא מעדיף את מסירות הנפש על מליצה רמה.

אנו מתי מעט. אִוּאִנְגָרְד של הגאולה, של אחרית הימים. כל הדורות שעברו/ הפקידו גורל העם בידינו. עד היום שוהה העם לבוא. אנו בונים את ביחנו. קפקה נחקשה בצ'קצ'ים שאין מניחים את מקומם שהוא מקום קשה, והשיב: אַפְסוֹרְד הוא זה. אַפְסוֹרְד אינו חשובה. אלא אין הצ'קצ'ים מניחים את מקומם משום שצ'קצ'ים הם. זה קשה מאַפְסוֹרְד. אילו זכה העם היה רופו אָחְנוּ כָּאֵן, עכשיו שלא זכה הוא מפורז בין העמים. אילו הייתה הלשון העברית נוֹהֶגֶת בגולה והיתה יצירה עברית בתוכה, הייתה הַגְלֵת - גלות ולא תפוצות, והעם מתקיים ואין חושש, וזיקתו לישראל זיקה, ורבים באים לישראל מאליהם, מדעתם ומרצונם. שני דברים כאחד הכרחיים הם: עלייה לישראל וחינוך עברי בגולה, וסמוך לזה חידוש פני הציונות. לא אירגון, אלא תנועה ציונית ויצירת אינטליגנציה עברית בגולה להשתמר בה רוח ישראל. גלות צריכה לעצמה, כעל=כרחנו, בשביל העם שישאר מחוץ לישראל, וצריכה לישראל. גולה עברית בריאה ושלמה. שכל שתחזוק הגולה ברוח ודעת ויצירה עברית תחזוק ישראל. בידנו הדבר לעשות. לא בשמים היא.

מורשת הימים הזה

עם יוון גרנה ועם רומא גרנה, עם צרפת ועם גרמניה בימי=הביניים, עם ספרד על מוקדי האש; עם רוסיה בימיהם של המלכים החשופים, באוקריינה, פולין וליטא, ועם רוסיה הסובייטית. אוויל העם הגרמני שהגיע לשרוף ככבשני אש מיליוני בני=אדם, אנשים, נשים, וסף. אוויל! אוויל! פרברית רוסיה, שלא ידעה תקופת הרינסנס, ופרעה פרעות בישראל, ~~אוייל~~ ^{אוייל} רוסיה הסובייטית על כל הישגיה הטכנולוגיים, נאשלת, מפגרת ומשועבדת. עד היכן עלובים הם כולם! עד היכן שפלים הם כולם! מאסנה בהם. אנו בונים בית לעצמנו, כעמל וכמסירות=נפש. נדחי=ישראל מכל העולם. חטיבות חרבות רבות ושונות. עם נברא. חברה חדשה שכוחה יפה לקיים כל היעודים של ההתקדמות האנושית מה שלא קיים העולם כולו, תיקון עולם בשלטון הצדק החברתי, שדורות על דורות נכספו אליו יהודים, החל מן הנביאים וכלה באחים רוֹדְרִיגֵס, יצחק פְּרִיירָה ועד משה קס ועד לאסאל ומרכס ועד בכלל. אדם המודרני, שלא כבאירופה ובארצות הברית, אינו כודד ועוזב בחוכנו, ומוצא לו את מקומו ואין מבקש לברוח

מעצמו. הכניין עוד לא נשלם. הסיגנון אינו מסויים. כמתוך הערפל מרפרפת דמותו של אה
העם, ניכרת ואין ניכרת. אבל יש ~~א~~ דבר מה צעיר ורענן. יש פאתוס של יצירה. כוחות
שלא ידענו נחגלו בנו.

ומה הספרות לזה? מה כוחה ומה צורך היא משמשת?

צורך לעם בספרות. עם בלא ספרות כמעט שאינו קיים בעולם. ואילו עם שמנהיגיו
מטילים מרחם על סופריו או שמגביהים עצמם על סופריו דומים למי שרואה את ראסין
כמשחק עלוב ואינו אלא כקורא בפדרה לפראדון. כידוע, פראדון היה סופר צרפתי חסר=
כשרון שנחקנא בראסין וחיבר גם הוא טרגדיה בשם פדרה והיפוליטוס.

לעולם צורך לעם בספרות. אנו בייחוד שטירונים אנו לה. דורות רבים התהלכנו ללא
ספרות מודרנית. זו נחאחרה לבוא ולא הספיקה לעמוד על שרשינו, לא הקיפה כל

הניגודים וההפכים שבנפשנו, על האורה והאופל שפנו. גילוי דמות האדם ועולמו הפנימי
זו פעולת הספרות. כל סוגי הספרות: רומנטית, נאטוראליסטית, ריאליסטית, מפשטת
ושאר זרמים ספרותיים כולם. זרם ספרותי הולך וזרם ספרותי בא והכישרון לעולם עומד.
ממהומה רבה ויתירה אין מתקיים אלא המעט שנעשה בכשרון, כשם שאין נשאר לאחר מותו
של אדם אלא מעט האמת והיפה שעשה בחייו.

הספרות הוותיקה באה לידי סוף מעשיה. היא עשתה את שלה ועשתה מאהבה. היתה

זו ספרות צנועה שאמרה שירה בקול אחד, אבל אמרה ממעמקים. שוב אי אפשר לכתוב עכשיו
ככתחילה. כל שהוא פעין ביאליק כבר עשה ביאליק, כל שהוא כעין טשרניחובסקי כבר
עשה טשרניחובסקי וכל שהוא כעין פרנר וברדיצ'בסקי כבר עשו פרנר וברדיצ'בסקי.

עכשיו הגיעה שעתה של הספרות הישראלית שתאמר שירה. כבר השעה דוחקתה והמזל דוחקה.
מה יהא טיבה של הספרות הישראלית? - מי חכם ונדע. אפשר לומר מן הסברה

ומהירהורי=הלב. וודאי תהא זאת ספרות שיש לה אחריות, שפן עיקר היצירה הלאומית ~~א~~
אינו כיום אלא בישראל. בראש וראשונה, ספרות שיש בה עסקי הפרט והכלל, עסקי
העם והארץ, העם והשכנים, העם והתפוצות, וכיוצא בזה דברים שהם מחייבים כובד=ראש,

אומץ=רוח ~~א~~ ויושר=לב. ועל כולם וויכוח הוגן בכל דבר שעומד ברומו של עולמנו ~~א~~
ודיון על כל מה שאינו כשורה. במאה השבע=עשרה ובמאה השמונה=עשרה נאמר על צרפת ~~א~~
שהיא מונרכיה אבסולוטית המגפלת על=ידי שירים. גם דימוקרטיה יפה לה להיות

מגפלת על=ידי ספרות. אילו נמצא בחוכנו כיום סופר נוסח גוגול או סלסטוב=שצ'דרין
עניין רב היה מוצא לענוה בו, לא חליסטאקוב אחד ולא פומפאדור או סאמודור אחד

היה יוצא מתחת ידם! קרוב לדעת, שעתידה היא הספרות הישראלית להתרחב ולהתמלא מהמונה של המציאות החדשה שעדיין לא מצאה ביטוייה די הצורך בספרות: הקיבוץ והמושב, הפועל, העולה החדש, הקצין והחייל, הטייס, איש הים, הפקיד, הסוחר, וכן הערבי והפדווי ושאר בני המיעוטים. ודבר הלמד מעניינו, רשגת היחיד וכל מספר ללב, דברי מחשבה והגות וכו'. עתידה זו להיות ספרות שפנים רבות לה, ברורה ומפופחת, מחנכת לספרות העולם ומקבלת ממנה מן המובחר שבה, קולטת מאורה המעורפל לצנן בו את האקלים המרוחק שלנו שכולו מלא חמה, כולו מלכות ותפארת ועירום וערייה, כולו אכסטזה של מעלה. וכעיקר תלמד ממנה תרבות, עידושה של תרבות. מידה זאת אנו חסרים עד לאחת! ואין צורך לומר, מקצתה של הספרות מרדנית. הנה כבר יצאה זו לדרך, צעירה וקולנית, עזח=פנים ובוטחת בעצמה. יש בה מן הוודאי ויש בה מן הספק, יש בה משלה ויש בה משל אחרים, מן הסמך ומן הרחוק. היא הרי הספרות שהרי ראש שבט אפריקני שאינו בן=חורין לשאת עיניו לאופק שמא יעורר את הרוחות והסערות ויבואו להחריב את השבט, אלא מצויה להשפיל את עיניו להביט על סביבותיו אילך ואילך. אדרבה, טוב ויפה הדבר שתהא הספרות צופה חוץ לחגם ואין לחוש לרוחות שיבואו. יודעת היא הספרות לעשות משקל לרגח, וסוף סוף אין רוחות וסערות אלא מטהרות את האוויר. טוב שתלמד אל דרכי ספרות העולם והילכותיה ודיקדוקיה, לרבות חושך וענון וערפל, לרבות כפירה בשכל והיגיון, מונולוג שאין לו שחר ועולם שאין לו הסגר. אף אלו בכלל עשרה של ספרות הם. ובלבד שתהא עושה כקשרון ובאמונה וטובעת בחותם שלה. לפי שספרות שאין בה מכוח ראשון שלה, ואפילו היא באופנה, ואפילו היא מרעישה את העולם, זו מעלה יש בה שבמהרה היא בטלה ועוברת מן העולם.

ספרות אינה סטטית. היא זורמת, משתנית, אקטיבית היא מטבע ברייתה. אם אין פעולתה ניכרת מיד ניכרת היא לאחר זמן. לעולם אין לדעת מה דבר חדש היא באה לעשות. תמיד חידוש יש בה, בין סוף בין תחילה. קפיצה לעולם אחר, מעולם פגום לעולם מתוקן, מעולם חסר לעולם שלם.

יש בעולם שאומרים, פסג נושאים, תמה התימטיקה כולה. אצלנו עכשיו מציאות גדולה מלאה פרובלימות של פרט וכלל, מצבים דרמטיים בלי סוף. יש חומר לרומן ~~במשטאפ~~ גדול. העיקר, כל הספרים שייכתבו שלא ~~יהיו ספרים בלבד והסופרים שלא יהיו אנונימיים, לא אנשים פושרים ולא אנשים נוחים, לא אנשים של מהיכא=תייתי ולא אנשי "היכן הנאתי ואטלנה", אלא גיבורי מלחמתו של עם, של מעמד, של תרבות, ~~למה/שהוא/כשם~~~~

אנשי דיעה ואחריות, תובעים ומעשים, שייכים למה שהוא כשם שכל המציאות שייכת לנו
ואנו שייכים לעצמנו. זו חובתם וזו זכות העם.

לא אמרתי דבר על הכמות הספרותיות שלנו, על הוראת הספרות העברית בכתיב=הספר

ותכניתה, על הספרות העברית ברדיו, על התפתחות הלשון העברית. לא די דיברתי בענייני
תרבות, בדרכי הציונות והחינוך בגולה. לא עלי המלאכה לגמור. דברים אלו ורבים כיוצא

בהם עניין הם לוועידה לדון בהם, לברר וללבן. על עיקר אחד בלבד רוצה אני לומר

דברים אחדים: על ~~א~~ חיי הרוח בתוכנו שדללו. איני יודע מהיכן מביאים רוח שחאה

נושבת, איך מרוממים רוח שנפלה, כיצד ממלאים את העם רוח. מן הסתם ראשונה לדבר היא

ספרות אשר רוח בה. אינה ברורה לי, שמא אין שמא יש לנו ספרות כזאת, אבל רוח אין

אנו רואים. איני יודע מה מבקש הסופר העברי. יודע אני מה רצה לשעבר אחד=העם, מה

רצה ברדיצ'בסקי, אפילו ברנר מה רצה, ואיני יודע מה רוצה כיום ~~א~~ סופר ~~א~~ עבאניני אומר ~~א~~

אידיאלים, שאיפות, לבטים, כיסופים או מושגים נעלים ~~א~~ נשגבים. סוף סוף אינו דין ~~א~~

שיעשה אדם את עצמו לחוכא ואיטלולא. אף על פי כן מה רוח מפעמת את הסופר העברי? מה

ההכרה? מה הרצון? עד עכשיו לא קנתה לה הספרות העברית מקומה המיוחד בעם, עד

עכשיו לא התרוממה למעלה כוח חברתי, לא נעשתה חלק עצמי מן ה"אני" הלאומי והמדיני

שלנו. אין הרגשה ספרותית חיה. אין לעם שרשים בספרות העברית, לא להדיוטות ולא

לבני=עלייה שהם מרובים: לרופאים, מהנדסים, עורכי=דין ושאר בעלי השכלה גבוהה. ~~א~~

הסופרים גם הם אין קרובים זה ~~א~~ אל זה. לא ששטן מוקד ביניהם, לא שיש פירוד דיעות

והלכות ~~א~~ אמנות. זאת לא זאת. אלא פירוד סתם. מין ריסוק אברים. כל אחד בודד

לעצמו, בודד ללא טעם בדידות. אפילו ללא טעם של יאוש. רבים נחנקים בוואקום הזה.

מקום הרוח פנוי.

כל הזכויות שמורות

הנה, רבוחי, העליתי לפניכם עירבובייה של אורות וצללים, של גוונים שונים אלו

מן אלו, זכר לצעדה שהיא מנומרת בגוונים ועולה ושרה.

וכבר עכשיו, בשנים האחרונות, הספרות של פוסט=מודרן, לא זו בלבד שנתרוקנה מערכי החברה והאדם, אלא עוד נתרוקנה מעצמה, מאומנותה, מכל טיפוסיות ואופי אינדיבידואלי, מכל רציפות ואירגון החומר ההיולי, מהכללה אמנותית וסיום הגיוני. שלילת הספרות. תהו ובוהו. ניהיליזם אמנותי.

כך הדבר בעולם, בפריס, במטרופולין של תרבות עולם. ואילו ברוסיב - שוב אין זו הספרות הגדולה שהיה קולה הולך ודבריה נשמעים ומוראה על שליטי הארץ. הספרות הרוסית נכפפה למרות שמפלגה הקומוניסטית ועשתה את מלאכתה מיראה, בלא גודל=רוח, לא רמה רעיונית, ללא מאורע נפשי גדול וללא דמות גדולה שתצא לידי הערצה. כולה נשפכה על פני השטח. מידה אחת בלבד שהיא מידה יש בה: אהבת המולדת. זו אהבה שהיתה לשעבר לרוס הקדושה, מעין בת=קול לאהבת נביאי ישראל את ירושלים העיר. כאשר בווערת היא ~~קא~~ מצוייה בכל קובץ ~~קא~~ שירים, בכל קובץ סיפורים ורומן. ושמה היא שעמדה לה והתפרצה עתה ~~קא~~ מפני היד החזקה של השלטון והתחילה עוברת על דעתו, וממנה ראו פולניה וצ'כוסלובקיה ועשו. ושמה היא שגרמה לה ומצאה זכותה של ישראל, שנמצאה למדה משלה על של ישראל, על הזדון ועל קילקול הדין ועל ההטייה לרעת ישראל להפילה בידי אויביה. שכן העם היהודי המפוזר בין העמים והמדוכא מכל העמים, מאז ומעולם היה אמת מידה למוד בו אח טיבו של משטר. וכבר נכשלה בו הקתוליות בשעתה ונכשלה ונכשל הפאשיזם.

דבר נאה ומחקבל שיהו הסופרים ראשונים להתקוממות, למלחמה על החירות ועל חופש הדיבור, ראשונים לעמוד לימין הנרדף ולזכות את הזכאי. והיכן הם סופרי כל העולם ~~קא~~ כולו? סופרי צרפת אנגליה ואמריקה? הן לא ספרות סרק בלבד יש, לא סוריאליזם שוויזם ואבסורד בלבד. עוד יש סופרים שלבם ערן עקרונות של אמת וצדק, לחיים סוציאליים ולקונפליקטים שבין עם לעם. או שמה הגיע מצפונה של הספרות לקצו עם ביירוון כיוון ועם אמיל זולה כמעשה דרייפוס?

אנו כאן מחי מעט, המעט מכל העם, ועושים מעשה של אומה שלימה. המעט הזה הוא שכנה את מדינת ישראל, הוא שכינס את נדחי ישראל, הוא שנלחם מלחמותיו והכריע את אויביו ~~קא~~ וכיטל עצתם להשמיד את עם ישראל, כמו שעשו הנאצים במלחמת עולם השנייה. ועשה נסים ונפלאות כיוצא בהם כמעשי אלוהים הכתובים בספר הספרים. העם, רכבות העם. כי נצחון זו אומנות של מוסרים אח נפשם, של בני ~~קא~~

שנפלו, וחבריהם כיוצא בהם היו באוחה סכנה ובעינים ראו כל מה שאפשר לראות אדם, במסרו את נפשו על העם והארץ, ראו ולא ישכחו את זאת כל ימי ~~חיייהם~~ חיייהם. מכאן לא משמע שאני מזלזל במדיניות, אלא מעדיף את מסירות הנפש על מליצה רמה.

אנו מתי מעט. אוואנגארד של הגאולה, של אחרית הימים. כל הדורות שעברו/

הפקידו גורל העם בידינו. עד היום שוהה העם לבוא. אנו בונים את ביתנו. קפקה נחקשה בצ'וקצ'ים שאין מניחים את מקומם שהוא מקום קשה, והשיב: אכסורד הוא זה. אכסורד אינו תשובה. אלא אין הצ'וקצ'ים מניחים את מקומם משום שצ'וקצ'ים הם. זה קשה מאכסורד. אילו זכה העם היה רוכזו אתנו כאן, עכשיו שלא זכה הוא מפורז בין העמים. אילו הייתה הלשון העברית נוהגת בגולה והייתה יצירה עברית בתוכה, הייתה הגלות - גלות ולא תפוצות, והעם מתקיים ואין חושש, וזיקתו לישראל זיקה, ורבים באים לישראל מאליהם, מדעתם ומרצונם. שני דברים כאחד הכרחיים הם: עלייה לישראל וחינוך עברי בגולה. וסמוך לזה חידוש פני הציונות. לא אירגון, אלא תנועה ציונית ויצירת אינטלגנציה עברית בגולה להשתמר בה רוח ישראל. גלות צריכה לעצמה, כעל=כרחנו, בשביל העם שישאר מחוץ לישראל. וצריכה ~~לישראל~~ לישראל. גולה עברית כריאה ושלימה. שכל שתחזוק בגולה כרוח ודעת ויצירה עברית תחזוק ישראל. בידינו הדבר לעשות. לא בשמים היא.

עם יוון גרנו ועם רומא גרנו, עם צרפת ועם גרמניה בימי=הביניים, עם ספרד על מוקדי האש; עם רוסיה כימיהם של המלכים החשוכים, באוקריינה, פולין וליטא, ועם רוסיה הסובייטית. אוויל העם הגרמני שהגיע לשרוף בכבשני אש מיליוני בני=אדם, אנשים, נשים, וטף. אוויל, אוויל! כרבית רוסיה, שלא ידעה תקופת הרינסנס ופרעה פרעות בישראל, ~~לא נכשלת רוסיה הסובייטית עם כל הישגיה הטכנולוגיים, נכשלת, מפגרת ומשועבדת. עד היכן עלובים הם כולם! עד היכן שפלים הם כולם!~~ מאסנו בהם. אנו בונים בית לעצמנו, בעמל ובמסירות=נפש. נדחי=ישראל מכל העולם הטיבות תרבות רבות ושונות. עם נברא. חברה חדשה שכוחה יפה לקיים כל היעודים של ההתקדמות האנושית מה שלא קיים העולם כולו, תיקון עולם בשלטון הצדק החברתי, שדורות על דורות נכספו אליו יהודים, החל מן הנביאים וכלה באחים רוודריגס, יצחק פריירה ועד משה הס ועד לאסאל ומרכס ועד בכלל. אדם המודרני, שלא כבאירופה ובארצות הברית, אינו בודד ועזוב בחוכנו, ומוצא לו את מקומו ואין מבקש לברוח

מעצמו. הבניין עוד לא נשלם. הסיגנון אינו מסויים. כמחוך הערפל מרפרפת דמותו של העם, ניכרת ואין ניכרת. אבל יש ~~א~~ דבר מה צעיר ורענן. יש פאתוס של יצירה. כוחות שלא ידענו נתגלו בנו.

ומה הספרות לזה? מה כוחה ומה צורך היא משמשת?

צורך לעם בספרות. עם בלא ספרות כמעט שאינו קיים בעולט. ואילו עם שמנהיגיו מטילים מרותם על סופריו או שמגביהים עצמם על סופריו דומים למי שרואה את ראסין במשחק עלוב ואינו אלא כקורא בחדרה לפראדון. כידוע, פראדון היה סופר צרפתי חסר-כשרון שנחקקא בראסין וחיבר גם הוא טרגדיה בשם פדרה והיפוליטוס. לעולם צורך לעם בספרות. אנו בייחוד שטירונים אנו לה. דורות רכים התהלכנו ללא ספרות מודרנית. זו נתאחרה לבוא ולא הספיקה לעמוד על שרשינו, לא הקיפה כל הניגודים וההפכים שבנפשנו, על האורה והאופל שבנו. גילוי דמות האדם ועולמו הפנימי זו פעולה הספרות. כל סוגי הספרות: רומנטית, נאטוראליסטית, ריאליסטית, מפשטת ושאר זרמיסספרותיים כולם. זרם ספרותי הולך וזרם ספרותי בא והכישרון לעולם עומד. ממהומה רבה ויתירה אין מקיים אלא המעט שנעשה בפשוט, כשם שאין נשאר לאחר מותו של אדם ~~א~~ אלא מעט האמת והיפה שעשה בחייו.

הספרות הוותיקה באה לידי סוף מעשיה. היא עשתה את שלה ועשתה מאהבה. היחה זו ספרות צנועה שאמרה שירה בקול אחד, אבל אמרה ממעמקים. שוב אי אפשר לכתוב עכשיו כבתחילה. כל שהוא כעין ביאליק כבר עשה ביאליק, כל שהוא כעין טשרניחובסקי כבר עשה טשרניחובסקי וכל שהוא כעין ברנר וברדיצ'בסקי כבר עשו ברנר וברדיצ'בסקי. עכשיו הגיעה שעתה של הספרות הישראלית שתאמר שירה. כבר השעה דוחקתה והמזל דוחקתה. מה יהא סיבה של הספרות הישראלית? - מי חכם ונדע. אפשר לומר מן הסברה

ומהירחורי=הלב. ורדאי תהא זאת ספרות שיש לה אחריות, שכן עיקר היצירה הלאומית ~~א~~ אינו כיום אלא בישראל. בראש וראשונה, ספרות שיש בה עסקי הפרט והכלל, עסקי העם והארץ, העם והשכנים, העם והתפוצות, וכיוצא בזה דברים שהם מחייבים כובד=ראש, אומץ=רוח ~~א~~ ויושר לב. ועל כולם וויכוח הוגן בכל דבר שעומד ברומו של עולמנו ~~א~~ ודין ~~א~~ על כל מה שאינו כשורה, במאה השבע=עשרה ובמאה השמונה=עשרה נאמר על צרפת ~~א~~ שהיא מונרכיה אבסולוטית המוגבלת על=ידי שירים. גם דימוקרטיה יפה לה להיות מגבלת על=ידי ספרות. אילו נמצא בחוכנו כיום סופר נוסח גוגול או סלטקוב=שצ'דרין עניין רב היה מוצא לענוח בו, לא חליסטאקוב אחד ולא פומפאדור או סאמודור אחד

היה יוצא מתחת ידם! קרוב לדעת, שעתידה היא הספרות הישראלית להתרחב ולהתמלא מהמונה של המציאות החדשה שעדיין לא מצאה ביטוייה די הצורך בספרות: הקיבוץ והמושב, הפועל, העולה החדש, הקצין והחייל, הטייס, איש הים, הפקיד, הסוחר, וכן הערבי והבדווי ושאר בני המיעוטים. ודבר הלמד מעניינו, רשות היחיד וכל מה שמסור ללב, דברי מחשבה והגות וכו'. עתידה זו להיות ספרות שפנים רבות לה, ברורה ומפוכחת, מחוברת לספרות העולם ומקבלת ממנה מן המובחר שבה, קולטת מאורה המעורפל לצנן בו את האקלים המרוחת שלנו שכולו מלא חמה, כולו מלכות וחפארת ועירום וערייה, כולו אכסטזה של מעלה. ובעיקר חלמד ממנה חרכות, עידוניה של חרכות. מידה זאת אנו חסרים עד לאחת! ואין צורך לומר, מקצתה של הספרות מרדנית. הנה כבר יצאה זו לדרך, צעירה וקולנית, עוזת פנים ובוטחת בעצמה. יש בה מן הוודאי ויש בה מן הספק, יש בה משלה ויש בה משל אחרים, מן הסמוך ומן הרחוק. היא הרי הספרות כהרי ראש שבט אפריקני שאינו בן-אורין לשאת עיניו לאופק שמא יעורר את הרוחות והסערות ויבואו להחריב את השבט, אלא מצוה להשפיל את עיניו להביט על סביבותיו אילך ואילך. אדרבה, טוב ויפה הדבר שתהא הספרות צופה תוך לתחום ואין לחוש לרוחות שיבואו. יודעת היא הספרות לצפות משקל לרוח, וסוף סוף אין רוחות וסערות אלא מטהרות את האוויר. טוב שתלמד אל דרכי ספרות העולם והילכותיה ודיקדוקיה, לרבות חושך וענן וערפל, לרבות כפירה בשכל והיגיון, מונולוג שאין לו שחר ועולם שאין לו הסכר. אף אלו בכלל עשרה של ספרות הם. ובלבד שתהא עושה בכשרון ובאמונה וטובעת בחנות שלה. לפי שספרות שאין בה מכות ראשון שלה, ואפילו היא באופנה, ואפילו היא מרעישה את העולם, זו מעלה יש בה שבמהרה היא בטלה ועוברת מן העולם.

למה שאת
הימים הזה

ספרות אינה סטטית. היא זורמת, משתנית, מקפוצת היא מטבע ברייתה. אם אין פעולתה ניכרת מיד ניכרה היא לאחר זמן. לעולם אין לדעת מה דבר חדש היא באה לעשות. תמיד חידוש יש בה, בין סוף בין תחילה. קפיצה לעולם אחר, מעולם פגום לעולם מחוקן, מעולם חסר לעולם שלם.

יש בעולם שאומרים, פסו נושאים, תמה החימטיקה כולה. אצלנו עכשיו מציאות גדולה מלאה פרובלימות של פרט וכלל, מצבים דרמטיים בלי סוף. יש חומר לרומן ~~במשטאב גדול~~. העיקר, כל הספרים שייכתבו שלא יהיו ספרים בלבד והסופרים שלא יהיו אנונימיים, לא אנשים פושרים ולא אנשים נוחים, לא אנשים של מהיכא=חיתי ולא אנשי "היכן הנאתי ואטלנה", אלא גיבורי מלחמתו של עם, של מעמד, של תרבות, ~~של~~